Valtuutettu Ahjoniemen sekä 35 muun aluehallitukselle osoittama kysymys koskien omaishoitajien lakisääteisten vapaiden tosiasiallista toteutumista

Omaishoitajat tekevät hyvinvointialueelle ja koko yhteiskunnalle merkittävää työtä mahdollistaessaan läheistensä asumisen ja elämisen omassa kodissaan. Omaishoitajien jaksamisesta huolehtiminen on tärkeää sekä omaishoitoperheiden hyvinvoinnin että palvelujärjestelmän kestävyyden kannalta. Omaishoidon tuesta annetun lain mukaan omaishoitajalla on hoidon sitovuudesta riippuen oikeus vähintään kahteen tai kolmeen vapaavuorokauteen kuukaudessa. Hyvinvointialueen on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä omaishoitajan vapaan aikana. Omaishoitoperheiden tilanteet ovat hyvin erilaisia. Kaikille omaishoidettaville kodin ulkopuolella järjestettävä lyhytaikainen ympärivuorokautinen hoito ei ole yksilöllisten tarpeiden vuoksi soveltuva tai tarkoituksenmukainen vaihtoehto. Erityisesti vammaisten henkilöiden kohdalla on huomioitava myös henkilön oma tahto ja itsemääräämisoikeus. YK:n vammaisyleissopimuksen 19 artikla turvaa vammaisten henkilöiden oikeutta itsenäiseen elämään ja osallisuuteen yhteisössä sekä korostaa yhdenvertaisia valinnanmahdollisuuksia ja kotiin annettavien palvelujen saatavuutta. Yksi vaihtoehto lakisääteisen vapaan järjestämiseen on hoito kotona palvelusetelillä. Vuonna 2026 yhden lakisääteisen vapaavuorokauden korvaavan palvelusetelin arvo on 180,47 euroa. Palvelu on tuntiperusteista ja palveluntuottajien hinnat vaihtelevat vuorokaudenajan ja viikonpäivän mukaan. Palvelusetelillä ei voi hankkia ympärivuorokautista palvelua. Tästä voi muodostua ongelma erityisesti tilanteissa, joissa hoidettava tarvitsee jatkuvaa tai ympärivuorokautista hoivaa tai valvontaa, mutta kodin ulkopuolella järjestettävä hoito ei ole hänen yksilöllisen tilanteensa, tarpeidensa tai oman tahtonsa vuoksi tarkoituksenmukainen vaihtoehto. Lakisääteisen oikeuden vapaaseen tulee voida toteutua myös käytännössä.

Edellä olevan perusteella kysymme:

1. Kuinka suuri osa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen omaishoitajista käyttää heille kuuluvat lakisääteiset vapaavuorokaudet, ja miten vapaiden käyttö jakautuu ikääntyneiden palvelujen sekä perhe- ja vammaispalvelujen asiakkaissa?

2. Mistä syystä omaishoitajien lakisääteisiä vapaita jää käyttämättä ja missä määrin vapaita jää käyttämättä siksi, ettei omaishoidettavalle ole saatavilla hänen tarpeisiinsa soveltuvaa vapaan aikaista hoitoa?

3. Miten lakisääteinen vapaa järjestetään tilanteessa, jossa hoidettava tarvitsee jatkuvaa tai ympärivuorokautista hoivaa tai valvontaa, mutta kodin ulkopuolinen

lyhytaikaishoito ei ole hänen yksilöllisten tarpeidensa, etunsa tai oman tahtonsa vuoksi tarkoituksenmukainen vaihtoehto?

4. Kuinka monta tuntia kotiin annettavaa hoitoa 180,47 euron palvelusetelillä voidaan keskimäärin hankkia eri vuorokaudenaikoina ja viikonpäivinä, ja miten hyvinvointialue arvioi palvelusetelin riittävyyttä suhteessa sillä korvattavaan yhteen lakisääteiseen vapaavuorokauteen?

5. Millä muilla tavoilla hyvinvointialue järjestää vapaan aikaisen hoidon kotiin silloin, kun palvelusetelillä saatava tuntimäärä ei riitä turvaamaan hoidettavan tarvitsemaa hoivaa tai valvontaa omaishoitajan vapaan ajaksi?

6. Miten omaishoidettavan yksilölliset tarpeet, oma tahto, etu ja itsemääräämisoikeus huomioidaan vapaan aikaisen hoidon järjestämistapaa valittaessa, ja ovatko käytettävissä olevat vaihtoehdot yhdenmukaiset riippumatta hoidettavan iästä tai siitä, kuuluuko hän ikääntyneiden palvelujen vai perhe- ja vammaispalvelujen piiriin?

7. Miten hyvinvointialue seuraa työikäisten omaishoitajien jaksamista ja omaishoidon sekä työelämän yhteensovittamista, ja kuinka suuri osa alueen sopimusomaishoitajista on työikäisiä?

8. Miten omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikaiset asiakasmaksut määräytyvät eri järjestämistavoissa, ja onko hyvinvointialue arvioinut asiakasmaksujen ja muiden vapaan järjestämiseen liittyvien kustannusten vaikutusta lakisääteisten vapaiden käyttämiseen?

9. Mihin toimenpiteisiin hyvinvointialue aikoo ryhtyä varmistaakseen, että omaishoitajien lakisääteiset vapaat voidaan tosiasiallisesti pitää, ja että vapaan aikainen hoito voidaan järjestää hoidettavan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja yhdenvertaisesti eri asiakasryhmissä?

Allekirjoitettu

6.10.2026

Ahjoniemi Satu / kysymyksen jättäjä

Hukari Hanna

Mönttinen Ari

Aittakumpu Birgit

Hiila Eeva

Paakkunainen Lotta

Enqvist Minna

Rodriguez Elina

Värmälä Johanna

Karimäki Johanna

Hyrkkö Saara

Nurminen Minna

Keisteri-Sipilä Elli

Ahonen Emmi

Vallin Riitta

Laine Anna

Valkeapää Terhi

Mattsson Fanni

Tiitinen Helena

Partanen Henna

Salovaara Taru

Skaffari Laura

Seppälä Peppi

Frantsi-Lankia Marjut

Halkosaari Tommi

Järvenpää Kaarina

Kerola Hannele

Ali Habiba

Laaksonen Merja

Kokko Elina

Cederlöf Karin

Alaviiri Kaisa

Ahlroos Tiina

Hakapää Minna

Mäkäräinen Karoliina

Ahlefelt Anne